

Les edicions catalanes del *Llibre d'intenció*. Antecedents, història i caracterització

Maribel Ripoll Perelló
Universitat de les Illes Balears

Una de les obres més difoses del corpus literari lul·lià, almenys durant l'edat mitjana, va ser el *Llibre d'intenció*, el tractat teleològic que Ramon Llull redactava entre 1276 i 1283, en una època en la qual es mostrava fortament preocupat per la reforma de la cristiandat. De la versió catalana d'aquesta obra se'n conserven 17 manuscrits, que abracen un període comprès entre el final del s. XIV fins al s. XVII, mentre que de manuscrits llatins se'n conserven 16, datats entre el s. XIII i el s. XVIII, a banda de l'edició llatina del XVIII. Malgrat aquesta profusió de còpies, extensiva també als lectors i possessors documentats de l'obra, el *Llibre d'intenció* havia passat força desapercbut, tot i ser un dels tractats fonamentals per entendre tota la producció literària lul·liana. Tant és així que la primera edició catalana es remunta al final del s. XIX, quan els intel·lectuals de la Renaixença la incorporaren en els plans de recuperació de l'opus lul·lià. Després de fer un resum succint sobre el context i la transmissió de l'obra, en aquest article establirem les fases del procés editorial per les quals s'ha hagut de passar i formularem un seguit d'interrogants sobre les dues edicions prèvies a la recent edició crítica de l'obra.

1. El *Llibre d'intenció*: context i difusió

Durant el període posterior a l'episodi de la il·lustració de Randa, i després de la redacció de l'*Art abreujada de trobar veritat*, és a dir la primera formulació explícita de l'Art (ca. 1274), Ramon Llull era cridat a Montpeller pel futur rei de Mallorca Jaume II, el 1275. Allà, i a petició de l'encara príncep, l'Art i un "llibre de meditacions" –que es podria identificar amb el *Llibre de contemplació en Déu*– eren sotmesos a l'avaluació d'un frare franciscà, que els aprovà. El mes d'octubre de 1276 es feia realitat un dels grans somnis del nostre autor, en confirmar-se la butlla papal que permetia la fundació del monestir de Miramar, un dels projectes lul·lians estel·lars, en virtut del qual tretze frares franciscans s'havien de formar en àrab i en l'Art, per anar en condicions intel·lectuals òptimes a convertir els infidels. En aquest context, i ben preocupat per la formació laica i per la reforma de la cristiandat mateixa –una cristiandat allunyada dels preceptes evangèlics i per tant corrompuda i en crisi– Llull redactava la *Doctrina pueril* i el *Llibre d'intenció*, dos textos de caràcter pedagògic dedicats a un "amable fill" necessitat de recursos per a l'aprenentatge dels preceptes catequètics i morals bàsics.¹ Aquest receptor tan particular, que al cap i a la fi era un laic cristià, provocà que Llull seleccionàs minuciosament els recursos estilístics –la mateixa dedicatòria al fill, que entroncaria amb la literatura didàctica de procedència francesa– però també la llengua de redacció, en aquest cas la catalana.

És en aquest context que sorgeix el *Llibre d'intenció*, un tractat teleològic, dividit en trenta capítols, en el qual l'autor desenvolupa la teoria de les dues intencions, teoria de les causes finals i de les causes intermèdies o secundàries i que esdevé fonamental en la concepció filosòfica lul·liana. Recordem aquí que, com s'ha assenyalat a Ripoll (2012), l'aplicació pràctica de l'ordenació correcta de les dues intencions permet que el *Romanç d'Evast e Blaqueria* deixi de ser considerat un projecte *utòpic* de reforma de la cristiandat.

¹ Un "amable fill" que, a banda de poder identificar-se amb el fill de Llull, Domingo, també podria al·ludir al recurs propi de la literatura didàctica del moment. Cf. Ripoll (2013) i Santanach.

Si bé les versions catalana i llatina del *Llibre d'intenció* són anònimes, sense cap referència explícita sobre l'autoria, la data o la localització, mai se n'ha qüestionat l'originalitat lul·liana, i això pels motius següents. En primer lloc, pel fet que la veu narradora s'hi presenta exactament igual com en altres obres d'aquesta mateixa època, és a dir, com un "homenet pobre de virtuts i d'amics indigne." D'altra banda, algunes referències internes permeten situar-ne la redacció entre 1276 i 1283, encara que puguem apuntar l'any 1289 com a data límit per a la versió llatina: cal considerar que al *Llibre d'intenció* se cita explícitament la ja esmentada *Art abreujada de trobar veritat*, la qual cosa significa que el tractat sobre les intencions ha de situar-se en aquest cicle de l'Art,² i en qualsevol cas, abans de la redacció de l'*Art demostrativa* de 1283, segona formulació de l'Art. Així mateix, el *Llibre d'intenció* és citat en dues obres lul·lianes posteriors, concretament en un passatge del *Llibre de Santa Maria* (1290-92) i en un passatge de l'*Arbre de filosofia desirada* (1294). Finalment cal considerar, per fomentar-ne l'autoria lul·liana, el fet que el llibre que ens ocupa sigui citat en el catàleg d'obres pertanyents al deixeble Pere de Llemotges, la coneixença del qual es produí durant la primera estada lul·liana a París (1287-1289). De fet, els dos testimonis més antics conservats de l'obra són les còpies llatines pertanyents al ja esmentat Pere de Llemotges i al deixeble de Llull i canonge d'Arràs, Thomàs Le Myésier.

El caràcter pedagògic o didàctic al qual ens hem referit, la redacció primera en llengua catalana i la tria d'un estil planer, sense les complicacions formals de l'Art, són el fonament per entendre la forta difusió de l'obra, especialment durant l'edat mitjana. Conseqüència d'aquesta difusió és el fet que ens hagin arribat, fins als nostres dies, un total de disset còpies manuscrites en català, conservades actualment arreu d'Europa, a més de la informació sobre dos manuscrits també medievals que s'han perdut.³

XIV (2a meitat)	<i>M</i> = Palma, Biblioteca Fundació Bartolomé March. Ms. 102-V2-1. ff. 2-40 (α) <i>D</i> = Palma, Biblioteca Pública, ms. 1025. ff. 94^v-117 (α) Perdut: <i>Z</i>, Saragossa, Biblioteca Capitular, ms. 1257, ff. 57-?
XV	<i>U</i> = Munic, Staatsbibliothek. Ms. Hisp. Qu. 61 (605). ff. 83-98^v (incomplet) (α) <i>T</i> = Barcelona, Biblioteca de l'Ateneu. Ms. 3, ff. 1-38^v (incomplet) (α) <i>A</i> = Palma, Societat Arqueològica Lul·liana. Ms. 7 (1458). ff. 128-139 (α) <i>R</i> = Barcelona, Arxiu de la Corona d'Aragó. Ms. 159. ff. 1-49 (α) <i>I</i> = Roma, Convent de S. Isidor. Ms. 1/18. ff. 1-34^v (β) <i>C</i> = Cracòvia, Biblioteca Jagiellonska. Ms. Hisp. Quart. 63. ff. 2-27^v (β) <i>B</i> = Londres, British Library. Ms. Add. 16432. ff. 2-16 (incomplet) (β) <i>E</i> = Palma, Biblioteca Municipal, fons Llabrés. Ms. 27 (fragmentari) (β)

² La divisió i caracterització dels diferents cicles artístics va ser proposada per Bonner (1977).

³ Recuperam les graelles publicades a Ripoll (2014), amb alguna modificació. A més, incorporam ací les sigles α i β per indicar la filiació dels diferents testimonis a les dues grans famílies que es poden determinar. La inclusió d'aquesta graella és del tot justificada, en tant que ens haurem de referir als diferents manuscrits al llarg de les pàgines següents.

	<i>Q</i> = Vaticà, Biblioteca Apostòlica, Vat.lat. Ms. 9443 (fragmentari) (β)
XVI- XVII	<i>V</i> = Vaticà, Biblioteca Apostòlica, ms. Vat.lat. Ms. 10036 (1615). ff. 48 ^v -70 (β) <i>L</i> = Palma, Biblioteca, Ms. 1001 (1623). ff. 1-46 ^v (β) <i>P</i> = Santander, Bib. Menéndez Pelayo. Ms. M.283 (1644). ff. 379-403 ^v (fragmentari) (β) <i>H</i> = Halle, Universitäts- und Landesbibliothek Sachsen-Anhalt. Ms.Yc 8° 9. ff. 1-47 (β) Perdut: <i>X</i> , Palma, Biblioteca Pública (1502). ff. 1 ^v -64 ^v .
XVIII	<i>N</i> = Munic, Staatsbibliothek. Ms. Clm. 10589. ff. 54-85 ^v (β)

Cal completar aquestes dades amb la informació sobre la conservació d'un nombre similar de testimonis llatins, que s'eleva a 16 i que referim a continuació:

S. XIII	<i>a</i> = París, Biblioteca Nacional. Ms. lat. 16119. ff. 1-15 ^v
S. XIV	<i>b</i> = París, Biblioteca Nacional. Ms. lat. 15450 (1325 ca.). ff. 522-529 ^v <i>c</i> = Munic, Staatsbibliothek. Ms.Clm. 10519. I . ff. 1-16 ^v
S. XV	<i>d</i> = San Candido, Biblioteca della Collegiata. Ms. VIII. C. 3 (1423). ff. 179 ^a -184 ^{vb} <i>e</i> = Montserrat, Biblioteca del Monestir. Ms. 842. ff. 1-26 <i>f</i> = Montpeller, Bibliothèque de l'École de Médecine. Ms. H 165. ff. 64-82 (incomplet) <i>h</i> = San Candido, Biblioteca della Collegiata. Ms VIII. B. 8. ff. 76-88 <i>i</i> = Palma, Biblioteca Pública. Ms. 1008. ff. 97 ^v -107 ^v
S. XVII	<i>k</i> = Munic, Staatsbibliothek. Ms.Clm. 10655. ff.114-158 ^v <i>l</i> = París, Mazarine, 3501. ff. 154-165 ^v <i>m</i> =Munic, Staatsbibliothek. Ms.Clm.10565. ff. II, 1-27
S. XVIII	<i>n</i> = Palma, Arxiu Municipal, Bibl. 43 (1734). ff. 1-53. <i>o</i> = Palma, Arxiu Diocesà, Causa Pia Lul·liana 49. ff. 65-101 ^v <i>p</i> = Palma, Convent de Sant Francesc. Ms. 1. ff. II, 127 <i>q</i> = Palma, Convent de Sant Francesc. Ms. 10. ff.141-177 ^v <i>r</i> = Madrid, Biblioteca Nacional de España, 17714. Ms. I, ff. 1-40 ^v

Com ja s'ha indicat a Ripoll (2013 i 2014), el segle XV és el moment de màxim esplendor de difusió de la versió catalana de l'obra, amb dues àrees clarament definides com són Catalunya i Mallorca –on s'ubica la còpia dels testimonis *ICBEQ* i de *VLPHN*– i amb indicis d'una possible versió del *Llibre d'intenció* al castellà. És el segle, també, en què es testimonia un nombre major de posseïdors de l'obra, tant de l'àmbit civil –com ara el rei Martí l'Humà i diversos mercaders i cavallers– com de l'àmbit eclesiàstic –especialment preveres i canonges–, sense menystenir, així mateix, que apareixen documentades dues dones possessores d'una còpia d'aquest tractat. Malgrat aquest ampli abast tant cronològic com geogràfic, i a diferència de la versió llatina de la qual se'n féu una edició durant el segle XVIII, la versió catalana del *Llibre d'intenció* no entrà als plans editorials fins ben entrat el segle XIX, com mostrarem tot seguit.

2. El procés d'edició de la versió catalana del *Llibre d'intenció*

De la versió catalana del *Llibre d'intenció*, previ a l'edició crítica de 2013, se n'havien fet dues edicions. La primera es remunta, com va observar Anthony Bonner, al 1886 –i no al 1901 com es creia erròniament–, l'any en què començaren a circular els fascicles que havien de donar lloc als tres volums de les *Obras de Ramon Llull*, l'editor del qual era Jeroni Rosselló. Aquell primer volum incloïa l'edició del *Llibre de Gentil e los tres savis*, del *Llibre d'intenció* i del *Llibre de mil proverbis*. Entre el 1901 i el 1903, ja pòstumament a l'editor i davant del fracàs de l'entrega fulletonesca, aparegueren els tres volums reeditats. Trenta-quatre anys més tard, l'any 1935, Mn. Salvador Galmés tornava a editar el text, al volum XVIII de la col·lecció de les *Obres de Ramon Llull*. Ambdues publicacions, prou acostades temporalment, eren fruit del context cultural i intel·lectual de l'època i necessàriament estaven limitades per tres factors: 1) la urgència en la recuperació de les obres lul·lianes, 2) el nombre reduït de còdexs localitzats i 3) la possibilitat de consultar tan sols parcialment la tradició coneguda (reduïda, en definitiva, als manuscrits custodiats en les biblioteques de Palma). Refer-ne la història editorial no és tan senzill com pot semblar inicialment, atesos els interrogants que s'obren i que resten sense resposta. I és que, per començar, en aquest procés d'edició, aparentment engegat a les acaballes del segle XIX, és possible establir-ne uns antecedents, que es remunten a mitjan s. XIX i que afecten col·lateralment la història de la transmissió del *Llibre d'intenció*. Per aquest motiu, analitzarem a continuació el precedent de les dues edicions catalanes i farem esment, igualment, a la transcripció parcial del manuscrit *H* que Pere Barnils va dur a terme entre l'edició de Rosselló i la de Galmés.⁴

2.1. Antecedents

Els testimonis documentals que permeten parlar d'uns antecedents immediats en el procés editorial del *Llibre d'intenció* procedeixen de l'epistolari entre Marià Aguiló (Palma, 1825–1897) i Bartomeu Muntaner (Palma, 1826–1897), conservat a la Biblioteca de Catalunya i donat a conèixer per Joan Mas i Vives. Com s'indicava a Ripoll (2009), l'epistolari no només reflecteix l'amistat entre els dos intel·lectuals bibliotecaris, sinó que dóna compte de la gestació d'un ambiciós projecte d'edició de l'obra catalana de Ramon Llull. El buidatge dels documents epistolars referits específicament a Ramon Llull revelen que Bartomeu Muntaner esbossà un primer projecte d'edició que degué suposar la pedra angular sobre la qual es construí la bastida

⁴ Pel fet de ser una còpia fragmentària, referida a uns quants capítols d'un mateix manuscrit, no tindrem en compte l'edició del manuscrit 27 del fons Llabrés, de Seguí Trobat.

editorial posterior de l'obra en prosa, de la qual en fou fruit immediat l'edició de Jeroni Rosselló.

Bartomeu Muntaner i Bordoï hauria de ser considerat com un dels primers intel·lectuals illencs que projectaren i definiren la tasca d'edició esmentada, empresa que, malauradament i per motius molt diversos, no pogué concloure personalment. La feina com a bibliotecari de la Biblioteca Provincial de Palma i de l'Institut Balear,⁵ d'una banda, i l'amistat amb l'erudit Marià Aguiló, de l'altra, li serviren de plataforma per delimitar unes línies de treball, que tanmateix no arribaren a veure la llum pública. La història d'aquest procés s'iniciava a principis de desembre de 1853, quan el jove Bartomeu Muntaner comunicava al col·lega Marià Aguiló la troballa d'un important manuscrit lull·lià a la biblioteca on feia feina, còdex que amb força garanties es pot identificar amb l'actual ms. 1025 de la Biblioteca Pública de Palma, ms. *D* i base de l'edició de Mn. Salvador Galmés (1935). Va ser una troballa que colpí profundament el bibliotecari i que l'animà a emprendre la recerca d'altres documents antics:

Días pasados topé en la Biblioteca con un grueso códice del siglo 15: piensa cual sería mi júbilo al ver que estava en lemosín y que todo pertenecía a nuestro Lull: hay el *Desconhort*, unos versos sobre alquímia y algunos otros; y además el libro 5º de *Blanquerna*; un razonamiento entre tres sabios, cristiano, judío y sarraceno; y otras cosas que no he tenido tiempo todavía de recorrer, tal es la prisa que me doy en recoger todos los manuscritos, que quiero ver pronto reunidos. (Ripoll 2009, 105)

Set anys més tard, dia 30 de gener de 1860 –i per tant immediatament després de l'aparició de les *Obras rimadas* de Jeroni Rosselló–, Muntaner manifestava a Aguiló la voluntat d'engegar, per motius estrictament professionals, l'edició de l'obra lull·liana. En aquella carta apareixia explícitament la primera de les sis referències al *Llibre d'intenció*:

[...] Mi plan es publicar lo tratado según lo aconseje el tamaño de los tomos, haciéndolo primero de aquéllos que ofrezcan más condiciones ventajosas por la antigüedad de los códices que pueda consultar. Empezaría por el libro *Del orde de cavayleria*, que he encontrado hace muy poco y que ha sido un feliz hallazgo pues se consideraba ya como perdido: seguiría el libro *Del gentil e dels tres savis* &... después quizá el de primera e segona intenció y el de los mill proverbis & [sic] hasta completar el primer tomo, formando el 2º el *Félix o libre de les maravelles*, el 3º el *libro de demostracions* &. y enseguida ya veríamos. Al frente de cada tratado iría una noticia preliminar sobre la historia del mismo, códices consultados y fundamentos sobre la genuidad del texto. (Ripoll 2009, 109)

El *Llibre d'intenció*, que formava part del còdex manuscrit trobat a la Biblioteca Provincial anys abans, entrava directament en els plans de l'editor i, consegüentment, havia de ser estudiat per Muntaner. Així les coses, el 14 d'agost de l'any següent, el 1861, el bibliotecari informava Aguiló que havia iniciat la tasca editora, però que la feina no avançava com ell voldria:

[...] ¿Como quieres que traduzca Lull? Por ahora todo descansa. Ni he empezado ninguna traducción: sólo he hecho una copia del *Libre de primera e segona intenció*, que me ha costado no poco trabajo a pesar de tener tres códices, por lo imperfectos de estos. Tengo también empezada la del *Libre de gentil e dels 3 savis*. (Ripoll 2009, 113).

⁵ Ara Biblioteca Pública de Palma. Muntaner entrava a treballar-hi l'any 1851, i en fou el director entre 1860 i 1895. Cf. Mas i Vives.

La citació d'aquest paràgraf obre un interrogant difícil de respondre sobre els manuscrits que degué consultar i copiar. És del tot probable que un d'aquests còdexs fos el ms. *D*, al qual Muntaner podia accedir fàcilment. Quins foren, emperò, els altres dos manuscrits? Eren tots en català? O podria ser que n'hi hagués cap en llatí, tenint en compte que al text parla de “*traducción*”? És més: què volia dir Muntaner quan comentava que aquests còdexs eren “imperfectes”? Deuria referir-se a l'estat de conservació dels manuscrits, que no eren complets? A una dificultat seva, de no entendre'n la cal·ligrafia? O cal pensar en dificultats de caràcter interpretatiu? La qüestió no es resol amb la informació de l'epistolari, ans es complica encara més quan Muntaner passa a parlar, en la dècada dels setantes d'aquella centúria,⁶ de quatre manuscrits confrontats i no de tres:

a) [...] Hace años que copié con cuatro códices a la vista el *Libre de intenció* de Ramon Lull. No he hecho aún lo mismo con el *Libre de Cavayleria*, porque como sabes el único Ms. que ahora se conoce es el de últimos del siglo pasado que tuve la fortuna de desenterrar en esta Biblioteca. (Ripoll 2009, 125)

b) [...] Dius molt bé que el *Libre de Cavayleria* és curt i no basta per fer un tom: sempre he pensat així i per això fas conte, salvo ton millor parer, afegir-hi el *Libre de primera e segona intenció* que fa molts anys tenc copiat cotejant quatre códices, encara que hauré de reformar s'ortografia. (Ripoll 2009, 128)

Un dels manuscrits era *D*. Sembla factible pensar que un altre d'aquests testimonis era el manuscrit que hem identificat com *L*, que, procedent de la Biblioteca de St. Francesc, passà, amb la desamortització eclesiàstica de 1835, a la Biblioteca Provincial. Igualment, és lícit suposar que un tercer manuscrit seria el manuscrit *A*, actualment custodiat per la Societat Arqueològica Lul·liana, que pertangué a Jeroni Rosselló i al qual Muntaner hauria pogut tenir accés.⁷ Quin en seria el quart? Podria ser el manuscrit *X* de 1502, també custodiat aleshores a la Biblioteca Provincial però desaparegut actualment?

Deixant de banda aquesta qüestió, que no es pot resoldre per ara, les altres referències epistolars al *Llibre d'intenció* posen de manifest que Bartomeu Muntaner sempre va tenir present la voluntat d'editar-lo, bé quan va gestar el seu projecte personal, bé quan es veié obligat a compartir escena amb Jeroni Rosselló. Els dos fragments següents, del 27 de febrer de 1866 (a) i de 15 de març de 1870 (b), ho posen de manifest:

a) [...] Mi estimado Mariano poco puedo decirte aun acerca del proyecto de publicación con Rosselló que te indiqué en mi última. Sabes que años atrás había celebrado yo un convenio con Gelabert para la impresión de las obras lemosinas en prosa de nuestro Ramon Lull, convenio que no se llevó a efecto por los manejos de áquel, que se vió contrariado en sus planes de realización más o menos remota. Ahora es el mismo Rosselló quien me invitó a resucitar el antiguo pensamiento, publicando él el *Félix*, é yo el *Libro de caballeria*, el de *Primera y segunda intenció* y otra. Por ahora ando bastante ocupado y no creo

⁶ Concretament, en les cartes de dia 21 de maig de 1872 (a) i de dia 7 de juliol de 1874 (b).

⁷ No sabem com arribà ni de qui l'adquirí Jeroni Rosselló. Les cartes a què ens referim, tant de l'epistolari entre Aguiló-Muntaner com Aguiló-Rosselló fan evident el transvasament de còdexs en aquella època. Els manuscrits s'enviaven fàcilment de Mallorca a Barcelona i viceversa, sense tenir en compte la delicadesa i el precari estat de conservació d'alguns d'aquests còdexs, la majoria dels quals medievals.

que me sea dable realizarlo dentro de poco, pero confio que algun dia lo efectuaré. (Ripoll 2009, 115)

b) [...] Celebro que te decidas a echar a volar el prospecto de la Biblioteca Catalana, que a decir verdad creía a estas horas estaría ya impreso: por mi parte pienso contribuir a tan deseada publicación con el *Libre del ordre de cavayleria*, *Libre de primera e segona intenció*, y *Libre del Gentil e dels tres savis*, todos de nuestro Ramon Lull, mientras mis ocupaciones y cuidados de familia que nunca faltan me den tiempo para ellos. (Ripoll 2009, 123).

Ja s'ha dit que Muntaner no anà més enllà de la simple declaració d'intencions ni ultrapassà la frontera de l'establiment del projecte. Això no obstant, el fet d'esmentar que n'havia iniciat la còpia, que tenia en compte tres o quatre manuscrits per a l'establiment del text i, sobretot, que havia de col·laborar en l'empresa de Rosselló, ens obliga a situar-lo contextualment i a tenir-lo en compte com a precedent immediat de les edicions dutes a terme. Fins i tot, sorgeix el dubte sobre si la feina del bibliotecari Muntaner romangué desada dins d'un calaix o si, contràriament, va ser aprofitada per a l'edició de Jeroni Rosselló. La formulació d'aquest dubte no és balder, si tenim present les paraules de Mateu Obrador a la introducció del primer volum de les *Obras* de Rosselló, quan, molt diplomàticament, advertia que

Cuántos afanes y pacientes desvelos le costara revisar y corregir [a Rosselló] centenares de páginas, la compulsas de textos y variantes, el cuidado de todo, hasta el trance de tener que encomendar a mano ajena el trabajo delicadísimo de transcripción de códices, sólo Dios y él [Rosselló] lo saben. (Obrador 1901, I: XXIII).

És sabut que, almenys des de 1880, Jeroni Rosselló comptava amb ajudants que li transcrivien manuscrits, d'aquí l'al·lusió a la “mano ajena” de què parla Mateu Obrador. Podríem pensar que, en tot cas per al *Llibre d'intenció*, fos Bartomeu Muntaner qui està darrere de la transcripció? Així mateix, no pot passar desapercebut un altre aspecte si més no “casual”: ja hem destacat, abans, el fet que desconeixem els manuscrits que consultà Bartomeu Muntaner per “copiar”, com deia a Marià Aguiló, el *Llibre d'intenció*, i que tan sols sabem que n'eren quatre, un dels quals l'estel·lar manuscrit *D*. Amb l'edició rossellonenca ocorre exactament el mateix: sabem del cert, perquè així ho advertia Mateu Obrador, que Jeroni Rosselló pogué consultar el ms. *D* però deixà sense concretar els altres “*diversos códices de los siglos XIV y XV*” (Obrador, lxi) que l'editor tingué a disposició. Ni Muntaner ni Rosselló donaren cap pista sobre els manuscrits confrontats, cosa que, en definitiva, els vincula. Encara que no són dades concloents, i que fins a cert punt poden respondre més a la casualitat que a cap altre motiu, són prou rellevants com per poder relacionar-les. La hipòtesi que Rosselló aprofitàs la feina de Muntaner no deixa de ser una conjectura impossible de comprovar, ara per ara, atesa la manca d'altres fonts documentals que la confirmin o la descartin.⁸

El que cal tenir present, emperò, és que en un moment en què la intel·lectualitat renaixentista catalana pretenia recuperar la figura de Ramon Lull com a pare de la pàtria, de la llengua i de la literatura catalanes, i abans que l'arribada de l'arxiduc Lluís Salvador d'Àustria significàs una revifalla en l'exaltació de la figura del beat, començava a esbossar-se un model d'edició, definit i ben documentat, de l'obra en

⁸ Durant el febrer de 2007 inspeccionàrem els papers llegats de Jeroni Rosselló custodiats a la seu de la Societat Arqueològica Lul·liana a Palma. No hi localitzàrem cap document relatiu a aquesta qüestió.

prosa lul·liana. El punt d'inici, si es vol, de l'empresa que s'ha desenvolupat fins als nostres dies.

2.2. L'edició de Jeroni Rosselló, *j* (Palma, 1886/1901)

2.2.1 El context

El 1859, l'any abans que Bartomeu Muntaner manifestàs la voluntat d'editar les obres en prosa de Ramon Llull, Jeroni Rosselló i Ribera (1827–1902) editava les *Obras Rimadas de Ramon Lull*, “una fita capçalada dins la història del lul·lisme” en paraules de Mn. Galmés (87). Segons Jordi Gayà, caldria considerar la publicació de les *Obras Rimadas* com l'inici de la “història editorial” de l'obra lul·liana en català, una història que s'aferma amb l'edició de Marià Aguiló del *Llibre de [l'ordre de] Cavalleria* l'any 1879, que es consolida l'any 1896 amb la creació de la Comissió Editora Lul·liana, que té un punt àlgid el 1901 amb l'aparició definitiva de les *Obras de Ramon Llull* i que, des de 1906 fins als nostres dies, fa eclosió amb l'aparició de les *Obres de Ramon Llull (ORL)* i de la *Nova Edició de les Obres de Ramon Llull (NEORL)*.

Tant les *Obras Rimadas* com les *Obras de Ramon Lull* com les *Obras de Ramon Llull* responien a la necessitat de recuperar els textos oblidats del Doctor Il·luminat. En definitiva es tractava, manllevant les paraules a Albert Soler (2), d'una “edició d'urgència.” Probablement per aquest motiu, de recuperar ràpidament el llegat lul·lià, la qualitat de la primera edició –suposadament crítica però de fet anotada parcialment– acabà sent del tot dubtosa. Rosselló Bover (1991, 47), referint-se a unes paraules de Mateu Obrador al pròleg del primer volum de les *ORL*, ressaltava que

[...] L'edició de l'obra poètica realitzada per Jeroni Rosselló era el resultat d'una tasca poc científica, conseqüència més de l'esperit apologètic que del treball filològic, com ho prova la introducció d'un poema escrit per Jeroni Rosselló mateix entre els del Mestre. Mateu Obrador i Bennàssar, continuador del camí obert per lo Joglar de Maylorcha, s'adonà d'aquest fet i, per això, en 1906 decidí preparar de bell nou la publicació de les poesies lul·lianes, perquè alguns dels textos impresos pel seu predecessor reclamaven “una revisió feta ab tot esment y cura sobre'ls millors manuscrits qu'ell pogué conèixer y emprar, confrontats ab qualcuns que avui sabem o possehim, y qu'ell no tengué avinentesa o lleguda d'aprofitar ni arribar a veure.

Dir que la tasca editorial rossellonesca fou poc científica no gens innovador. Ho indicava mesuradament Mateu Obrador al pròleg de l'edició de 1901 i són diversos els autors que al llarg dels anys n'han remarcat aquest tret: Lola Badia, per exemple, definia Rosselló com un “transcriptor fantasiós” (Badia, 19); igualment ho advertia Anthony Bonner (1993, xlv) quant a les característiques i als punts més conflictius de l'edició del *Llibre del Gentil*:

La següent edició impresa [del *Llibre del Gentil*] fou la de Rosselló, que, sota l'aparença d'una edició crítica, és potser més eclèctica que la moguntina [= edició llatina del s. XVIII]. Maneja tres fonts catalanes, F S D (desconeixia l'existència d'O), amb una certa preferència per S, i posa qualche variant en nota sense dir de quina font prové. També anava compulsant el seu text amb el de *m* i, si trobava preferible la lliçó llatina, la traduïa al català antic, sovint sense dir mot al lector. De vegades el passatge que traduïa ja era una innovació de *m*; interposava així una altra sèrie de capes entre el lector i el suposat text original. A aquest còctel afegeix una dosi de coses de la seva invenció, que el lector podrà comprovar mirant la quantitat de llocs de les variants on “r” va precedit del signe “(!)” d'innovació.

Una observació, la de Bonner, aplicable a qualsevol altre text editat per Rosselló i, sense cap mena de dubte, a l'edició del *Llibre d'intenció*. El misteri que envolta els manuscrits consultats és, precisament, un dels principals esculls que presenten les *Obras de Ramon Llull*, que justifiquen del tot els comentaris citats, la revisió de l'obra i la reedició de Mn. Galmés a les *ORL*.

Això no obstant, del testimoni directe de Jeroni Rosselló es poden arreplegar algunes dades que perfilen la idea sobre com l'editor va dur a terme aquella labor. En aquest sentit, les cartes que es conserven de Jeroni Rosselló a Marià Aguiló desvelen algunes d'aquestes actuacions, que justifiquen el resultat acientífic que tant s'ha remarcat. Encara que referits a l'edició del *Fèlix*, però extensibles a la resta d'obres editades per Rosselló, tres dels documents epistolars són especialment rellevants perquè ens permeten esbossar el *modus operandi* de Jeroni Rosselló, com analitzarem a continuació. Des d'aquesta perspectiva, el primer text que volem destacar hom fa referència a l'ortografia que calia adaptar: Rosselló dubtava del que s'havia de fer per la *Biblioteca Catalana*, per la qual cosa demanava consell a Aguiló:⁹

[...] Crech poderte incloure la mostra del tom de la Biblioteca Catalana que si Deu ho vol podrá estamparse aquí tan bé com ho haveu fet en aixà. No he corretjít la prova ab molta detensió. Llejint lo que va publicar observo que no posau etzent ni a los preterits ni a los futurs. Això fa que plora¹⁰ y plorá se confonguen, lo mateix que se maravella (present) y se maravellá (passat). En la mostra observarás que he posat alguns etzents. Si t'assembla de llevarlos ho farà. No veix una regla constant en los codices en la a y la e dels preterits imperfets, per exemple un cop posan amaua, un cop amave, recomptava y recomptave. ¿Adoptarias una regla fixa ó observarias exactament la inconstancia del escriptor del codice? Los noms que començan per F principalment los propis y los substantius algunes vegades estan ab doble ff com Ffèlix, ffembra, ffe, altres estan ab f sensilla ¿que he de fer en aquest cas? La ll final a vegades es l, per exemple trob maravell y maravel, però no es sempre. Per una part voldria la ortografia uniforme y per altre voldria atenirme exactament al original. Diguem tot lo que hi tropies [?] y fesme totes las observacions que cregues oportunes. (Carta de Rosselló a Aguiló del 12 de maig de 1874)

En les *Obras de Ramon Llull* no hi ha cap criteri establert sobre aquesta qüestió: la grafia no és sempre fidedigna a l'original, i de vegades és modificada per donar al text un aire medievalitzant: n'és paradigmàtic l'ús constant del dígraf *yl* per a representar la consonant *ll*, dígraf, el primer, que en els nostres manuscrits *DA* apareix en poquíssimes ocasions, i que, en canvi, és el que Rosselló féu servir sistemàticament.¹¹

És el mateix cas de les variants textuais de còdexs diferents, segon aspecte que cal remarcar de la documentació epistolar. Parlant novament del *Fèlix* l'editor afirmava que [...] He pogut haver un codice del *Felix* del segle xv y de lletra molt clara. M'aclarex molts de duptes y ab ell podré ferne una correcta edició. De la comprovació me resultan variants notables que crech convé notar. He adoptat per sistema transcriure en el text lo que me sembla mes genuí dels dos códices y posar per variant lo del altre, donant sempre preferencia en cas de dupta al mes antic. (carta de Rosselló a Aguiló; Palma, 27 d'abril de 1875)

I hi insisteix encara en una carta posterior, de dia 4 de juliol de 1876:

⁹ Per a la citació d'aquests textos mantenim la grafia de l'original manuscrit.

¹⁰ Mantenim aquí els subratllats de l'original.

¹¹ Segarra (33) advertia de la poca tradició que havia tingut precisament el dígraf *yl* en l'ortografia catalana medieval.

[...] Posarias en l'errata *latouari* o *letouari*? El codice aporta *a* y no *e*, encara que crech que deuria ser *e*; pero jo tench molt de respecte als codices, principalment al mes antich.

Aquest conjunt d'afirmacions perfilen la tasca editora i la manera d'actuar de Rosselló: senzillament, calia transcriure el que considerava més genuí segons el seu parer o, en darrera instància, prioritzar-ne la lliçó del manuscrit més antic, la qual cosa, com és sobradament sabut, no vol dir que sigui efectivament la lliçó preferible. Segons aquesta visió rossellonesca, la *emendatio ope ingenii* hauria de quedar gairebé descartada, cosa que, com es pot comprovar, no passa en la realitat: les intervencions no justificades ni advertides són força nombroses, almenys en el cas del *Llibre d'intenció*.

El tercer i darrer punt que s'ha de tenir en compte és el que anticipàvem abans sobre el fet que Jeroni Rosselló tingués ajudants per a realitzar les transcripcions dels manuscrits. Mateu Obrador s'hi referia, com hem vist, lligant aquest fet a la malaltia de Rosselló, que el debilità progressivament i que li provocà problemes greus de visió que l'incapacitaren per a la labor editora. Tanmateix, una nova dada epistolar ens permet de pensar que, abans que la malaltia el deixàs fora de combat, Rosselló comptava amb alguns ajudants per a les dites transcripcions:

[...] Tench copiat per un escriptent meu el llibre dels exemples del *arbre de la sciencia*, y no'm costaria mes que la correcció de proves, la publicació de aquest llibre en la Biblioteca [Catalana]. El *Fèlix* l'he hagut de copiar jo mateix, a causa de esser bastant dificil la lletra dels codices, y per axó he tardat un temps. (Carta a Marià Aguiló de dia 13 de gener de 1880).

S'obre així un altre interrogant: qui eren aquests "escriptents" ajudants? Des de quan els tenia a càrrec seu? Eren professionals (per ventura a sou), o eren simplement ajudants sense cap tipus de formació específica? Quin paper tindrien les transcripcions realitzades per Bartomeu Muntaner per a l'edició del *Llibre d'intenció*? Un altre cop, i a manca de més evidències, els interrogants han de romandre sense resposta. Sembla evident, almenys, que la falta de científisme respon a dues causes: primer, a una manca de criteri clar tant en l'establiment del text com dels criteris ortogràfics que calia aplicar, i, segon, al fet que els textos editats no fossin transcrits per l'editor mateix.

Aquest és, en definitiva, el marc general en el qual s'ha de situar la primera edició catalana del *Llibre d'intenció*. A continuació n'analitzarem els aspectes més rellevants que observà Obrador en el pròleg de l'edició de 1901 per passar posteriorment a comentar els problemes més greus que s'observen quant a l'establiment del text.

2.2.2. L'edició

El primer volum de les *Obras de Ramon Lull* era, segons s'indica a la portada de 1901, una edició de "textos originales publicados é ilustrados con notas y variantes." La publicació en fascicles s'inicià l'any 1886, i s'havia de titular, segons el prospecte, *Obras de Ramon Lull, texto original*, dada que testimonia Gabriel Llabrés (6) al Bolletí de la Societat Arqueològica Lul·liana. L'empresa de publicar els fascicles fou un fracàs: Mateu Obrador ho indicava al pròleg per a la reedició que se'n féu el 1901, data que sempre s'havia tingut com a punt de partida de l'edició. Gràcies al bon olfacte recercador i a la paciència d'Anthony Bonner, ara sabem que de l'edició de 1886 en resten exemplars a la Biblioteca Nacional de França, que només se'n publicà el primer volum –precisament el que inclou el *Llibre d'intenció*–, que contemplava un quart volum dedicat a l'edició parcial de l'*Arbre de ciència* –que finalment no s'incloué en la reedició de 1901– i que Rosselló deixà inacabat un prefaci que tampoc no s'incloué

en cap dels volums editats.¹² Atès aquest panorama, aquí mantindrem la reedició de 1901 com a obra de referència, que és, al cap i a la fi, l'edició que ens ha arribat com a definitiva i que hem consultat al llarg de tota la nostra investigació.

La reedició, per tant, de 1901, era prologada per Mateu Obrador. Jeroni Rosselló dedicava la tasca realitzada a l'arxiduc d'Àustria Lluís Salvador (1848-1915), dedicatòria gens gratuïta si es té en compte que en aquella època l'il·lustre autor del *Die Balearen* havia iniciat la recuperació dels llocs emblemàtics relacionats amb Ramon Llull a la costa nord mallorquina: Miramar i el seu entorn. En una primera carta, l'Arxiduc s'excusava modestament per la dedicatòria: no n'entenia el motiu, perquè considerava que ell personalment no havia fet res per la causa de Ramon Llull en comparació amb l'obra duta a terme pels intel·lectuals i erudits de Mallorca i de Catalunya. Tanmateix, admetia l'ofertament de Rosselló tot reconeixent-se autèntic venerador de l'illa de Mallorca, i considerant la importància de l'edició rossellonesa “deseoso de que los mallorquines puedan, con más facilidad, mediante la publicación, aprovecharse de las luces de este faro de la edad media” (1901, I: 8).

La contesta de l'editor, datada a Palma dia 25 d'abril de 1886 –coincident, per tant, amb la data d'aparició dels primers fascicles–, no era més que una floritura, una lloa ampul·losa que tan sols servia de justificació de la dedicatòria a l'arxiduc. L'únic destacable és el contrast que formulava l'editor entre la situació de decadència absoluta quant a l'estudi de Ramon Llull a Mallorca –com ja havia fet a les *Obras Rimadas*– envers la revifalla que començava a produir-s'hi, arran de l'arribada de l'arxiduc i la posterior restauració de Miramar.

El pròleg de Mateu Obrador era, com tots els textos de l'erudit felanitxer, d'una professionalitat evident. Si bé inicialment es limitava a descriure el projecte de Rosselló (aparició en fascicles, il·lustracions de manuscrits i miniatures...) i els entrebancs que en dificultaren la publicació de 1886, aviat passava, subtilment, a criticar-ne els punts febles, especialment els criteris poc filològics o científics d'establiment del text: la manca d'informació sobre els còdexs transmissors de les obres i sobre les variants i la procedència. D'aquesta manera, i per oposició, Mateu Obrador establí els seus propis criteris per a una edició, que es fonamentaven especialment en la confronta de tots els manuscrits existents d'una obra:

[...] ceñiríamos nuestra labor de ilustración á límites modestos y seguros, indicando de paso las fuentes que nos fueran conocidas [...]. Y llenando éste que estimamos un deber previo cuando se saca a la luz un texto clásico de cierta valía y extensión, dedicaríamos la parte preferente de nuestra actividad á la transcripción directa y fiel y á la impresión esmeradísima de cuantos textos importantes hubiésemos a mano, conceptuando esta parte como la más esencial y provechosa de la bibliográfica tarea» (Obrador 1901, I: xxix).

Després de diferents arguments justificadors per emprendre la tasca de recuperació dels textos clàssics catalans, i després d'haver constatat l'endarreriment en l'empresa editora respecte de la resta d'Europa, Obrador encarava un acurat estudi sobre el contingut de cada una de les obres que s'apleguen en el primer volum –*Llibre del Gentil, Llibre d'intenció, i Llibre de Mil proverbis*. Contrastava, en canvi, la informació oferida sobre els manuscrits emprats per a l'edició del *Llibre d'intenció*. En una llarga nota al peu, Obrador es referia a l'únic manuscrit que fou consultat per l'editor:

¹² Tota aquesta valuosa informació és inclosa a la fitxa de la Base de Dades Ramon Llull, <http://orbita.bib.ub.es/llull/complet.asp?365> i <http://orbita.bib.ub.es/llull/complet.asp?6758> [consulta 17/07/2015].

[...] Para el traslado y colación del texto, tuvo a disposición suya el sr. Rosselló diversos códices de los siglos XIV y XV, y entre ellos el muy notable que nuestra Biblioteca Provincial custodia y llamamos dominicano, atendida su procedencia. Otro hay en ella, del siglo XVII, que contiene también el *Libre de Primera e segona Intenció*, y sería muy estimable, si el antedicho no le aventajara en corrección y en época. (Obrador 1901, I: lxii)

Tampoc l'egregi lul·lista, que havia definit concisament la doctrina de les intencions com una de les principals en l'obra lul·liana, no facilitava gens la feina d'identificació dels còdexs. Tant en l'edició de 1886 com en la reedició de 1901 la manca de dades sobre els manuscrits confrontats era clamorosament greu, especialment en les notes a peu de pàgina, elaborades per l'editor Rosselló a manera d'un fictici aparat crític en què s'indicaven algunes variants, amb observacions tan vagues com les que segueixen:

En algunos de los códices que se consultan para la confrontación, va este prólogo como capítulo primero [...]. (1901, I: 310, nota 7).

Este pasage ofrece, en uno de los códices confrontados, una variante que hace incomprendible este texto. (1901, I: 319, nota 10).

Uno de los códices confrontados ofrece en este capítulo numerosas variantes que son evidentemente otros tantos descuidos del copista. No las notamos por cuanto carecen absolutamente de interés. Los otros códices concuerdan entre sí y a ellos, salvo pequeñas diferencias, se ajusta la tradición latina. (1901, I: 321, nota 4).

En alguno de los codices originales se suprime, como en la edición latina, la palabra "fortitudo." (1901, I: 343, nota 8).

La qüestió de les fonts de consulta per a l'establiment del text seguia essent, quant al *Llibre d'intenció* i a diferència del *Llibre del Gentil* o del *Fèlix*, tan imprecisa com en el cas dels "cuatro códices" de què parlava Bartomeu Muntaner. Únicament quedava clar que tant Muntaner com Rosselló consultaren el manuscrit *D*. També, que en el cas de l'edició de Rosselló, l'edició llatina del *Llibre d'intenció* degué ser una font indispensable de consulta de l'editor. Desconeixem si Muntaner i Rosselló consultaren el manuscrit *L*, l'actual 1001 de la Biblioteca Pública de Palma. És segur que Rosselló tenia al davant el manuscrit *A*, que feia part de la seva biblioteca en data posterior a 1861 i que va llegar testamentàriament a la Societat Arqueològica Lul·liana. Tot plegat provocava que, sense determinar-ne les fonts, fos impensable qualsevol estudi de les relacions genètiques entre els testimonis.

El resultat de la confrontació directa de la primera edició del *Llibre d'intenció* amb aquest manuscrit *D* posa de manifest que l'editor, tot i que fixà el text bàsicament a partir de *D*, recorregué en nombroses ocasions al manuscrit *A*, sense que hi hagués, aparentment, cap justificació ecdòtica. De fet, es tracta, en la majoria dels casos, de lliçons equipol·lents entre ambdós testimonis *DA*, davant de les quals l'editor tenia tendència a preferir, injustificadament, les de *A*. El resultat de la confrontació d'aquesta edició amb els testimonis de la tradició catalana aporta tres dades bàsiques:

- 1) El manuscrit base de l'edició degué ser *D*, cosa que cal matisar, perquè contínuament s'hi intercalen, sense cap advertiment, variants de *A*. També es dona el cas que davant d'una lliçó singular preferida de *D*, no se n'indica la variant de *A*, coincident aquesta darrera amb tota la resta de la tradició catalana.
- 2) En nombroses ocasions s'ofereixen lectures que no deriven ni de *DA* ni de cap altre testimoni català conegut actualment, i que no són més que traduccions directes, fetes per l'editor, de l'edició llatina de Magúncia, del segle XVIII. En d'altres ocasions, les

variants procedeixen d'un testimoni de la branca β de la tradició catalana: si bé existeix la probabilitat que L fos tingut en compte, cap dada permet d'afirmar-ho rotundament.

- 3) En d'altres casos, no es pot definir la procedència de les variants, perquè no són ni de cap manuscrit català conegut o conservat actualment ni tampoc responen a traduccions del llatí. Per tant, cal pensar en una intervenció –invençió, o millor encara, *divinatio* segons el lèxic convencional de la filologia clàssica– no advertida per l'editor, o bé en la possibilitat que la variant procedís d'un testimoni perdut actualment. Es repeteixen, per tant, els mateixos ingredients del “còctel” advertit per Bonner quant a l'edició del *Llibre del Gentil*.

En definitiva, tots aquests casos posen en entredit la fidelitat als manuscrits a què Rosselló havia fet al·lusió tantes vegades. Són casos prou significatius com per determinar-ne l'escassa fiabilitat del text editat, un text el mèrit del qual és el d'haver estat el primer en ser publicat a les acaballes del s. XIX i reeditat tot just inaugurar-se el s. XX. Molt probablement, l'incert resultat editorial fou el motiu pel qual, en 1935, Mn. Salvador Galmés inclogués novament el *Llibre d'intenció* en el volum XVIII de les *Obres de Ramon Llull*, que analitzarem tot seguit.

2.3. L'edició de Mn. Salvador Galmés, *g* (Palma, 1935)

L'any 1935 apareixia el volum XVIII de les *Obres Originals del Il·luminat Doctor Mestre Ramon Llull*, la col·lecció iniciada per la Comissió Editora Lul·liana, dirigida per Mn. Alcover, primer, i per Mn. Salvador Galmés a partir de 1911. El volum XVIII comprenia el *Llibre d'intenció*, l'*Arbre de filosofia d'amor*, les *Oracions e contemplacions del enteniment* i *Flors d'amors e flors d'entelligència*. Al proemi, Mn. Galmés presentava les obres editades, de les quals en feia una explicació contextual i n'indicava els testimonis codicològics, que descrivia succintament. No n'estudiava, com era habitual en la col·lecció, les relacions textuais dels manuscrits confrontats. Així mateix, advertia que amb la publicació del volum XVIII conclouïa la tirallonga d'obres de “concepció mística lul·liana” (pàg. VII), de manera que classificava el *Llibre d'intenció* entre el grup d'obres místiques.

La pregunta que sorgeix en aquest punt és necessària: per què reeditava el *Llibre d'intenció* si ja n'existia l'edició de Rosselló? Com apunta Rosselló Bover no només caldria considerar els motius explícits que declarava Galmés al proemi, vol dir, que se n'havien exhaurit els exemplars de l'edició de 1901 i que molts dels subscriptors s'havien quedat sense el tom pertinent. Al capdavant, per a l'estudiós de l'obra de Mn. Galmés, la qüestió de fons raïa en la manca de criteri de Jeroni Rosselló, de la qual Mn. Galmés deuria ser-ne ben conscient:

[...] Emperò, quan esmenta [Galmés] les fonts bibliogràfiques, ens adonam que ha recorregut de bell nou als manuscrits i no s'ha limitat a reproduir el publicat per Rosselló, tot i que ha consultat la seva edició per a les confrontes. [...] Veiem, per tant, com Salvador Galmés deixa completament de costat el treball realitzat abans d'ell per Rosselló i, tot i que l'esmenti, en fa un ús mínim. Galmés devia adonar-se de la manca de criteris científics amb què s'havien fet aquelles edicions i, per aquest motiu, les hagué de realitzar de bell nou (Rosselló Bover 1988, 75-76).

Efectivament, tan mínim n'és aquest ús que al llarg de l'edició del *Llibre d'intenció* –i del que pretenia ser-ne l'aparat crític– no hi ha cap menció a les variants que presenta l'edició de Rosselló, ni tan sols de les derivades de la traducció de la versió llatina ni,

molt menys, de les lliçons injustificades. Això no lleva, tanmateix, que Mn. Galmés reiteràs en nombroses ocasions l'admiració que sentia pel primer editor del *Llibre d'intenció*, a qui considerava “la pedra fonamental del monument més digne de la gloriosa i magna figura de Ramon Llull” (1988, 76), la figura a partir de la qual el lul·lisme del nou segle havia emprès el deure moral de recuperar Ramon Llull i, sobretot, la seva obra, com a clau de volta de la cultura catalana.

A grans trets, l'edició galmesiana suplia les mancances i els defectes de la primera edició. Malgrat haver fet servir de base el mateix manuscrit que féu servir Rosselló, el resultat en l'establiment del text presentava diferències evidents, perquè es purgaven totes aquelles traduccions i intervencions no justificades de la primera edició. La de 1935 és ortogràficament fidel al manuscrit base. Hi desapareixen les grafies arcaïques o suposadament medievals de l'edició primera. El text es divideix en paràgrafs, estructura que segueix la divisió original del manuscrit base. En canvi, no s'indica la foliació dels còdexs utilitzats.

Mn. Galmés també confrontà el manuscrit base *D* amb el manuscrit *A*. Això no obstant, l'editor advertí en el proemi que tingué en compte un tercer manuscrit, *B*, del qual en degué consultar tan sols la reproducció —custodiada actualment a la Biblioteca Bartolomé March de Palma— perquè les poquíssimes errades de transcripció es produeixen en les variants procedents de *B*,¹³ mentre que els testimonis de *DA* —que degueren ser consultats directament perquè eren a Palma— no presenten problemes. És, en definitiva, el que Rosselló Bover ja havia apuntat:

[...] Galmés, segons explica als pròlegs de les edicions de Ramon Llull, generalment no feia una transcripció absolutament literal. A més, solia treballar sobre fotocòpies no sempre prou clares i amb còdexs amb correccions posteriors d'altres copistes, tot reconstruint molt sovint l'hipotètic original a base de confrontes. En resum, una metodologia no gaire precisa, que explicaria que se li escolassin alguns errors (Rosselló Bover 1990, 13).

A més de descriure minuciosament els tres còdexs confrontats, l'editor donava notícia de nou manuscrits llatins i de quatre catalans més: el ms. 1257 de la Biblioteca Capítular de Saragossa —que es lamentava de no haver pogut consultar—, i els manuscrits *C*, *I* i *V*, a més de deixar constància del manuscrit de Halle (*H*), i de la transcripció de Barnils. L'aspecte esquemàtic d'aquestes informacions ens fan pensar que Galmés no hauria consultat la transcripció de Barnils, perquè remetia a Rubió i Lluch per a la informació de l'existència del manuscrit *H* i deixava sense identificar l'autoria de la fragmentària edició del *Boletín de la R. Academia de Buenas Letras*.¹⁴ Davant d'aquest panorama, sorgeix immediatament un nou interrogant: per què Mn. Galmés no feia esment del manuscrit *L*, que com ja s'ha dit era a la Biblioteca Pública de Palma i que, en canvi, sí que descrigué en el volum XIX dels *Rims*, immediatament posterior? Ara per ara la qüestió resta sense resposta.

Quant a l'establiment del text, l'editor explicava, a diferència de Rosselló, el criteri preestablert per a la tasca:

Per a la nostra edició només hem emprat els tres mss. primers: *D O U* [els nostres *DAB*]. En els passatges difícils hem consultat el ms. 16 [un manuscrit llatí del s. XVIII] i l'Edició de Magúncia, i ens hem trobat que sempre coincidien

¹³ Per exemple, en la nota 13 de la pàgina 4, Galmés adverteix la variant «e justificat» a *B*, en comptes de l'original «e n justificat»: en la reproducció, és impossible observar-hi que la *e* majúscula té una abreviatura de consonant nasal a sobre, abreviatura ben clara que s'observa consultant directament l'original manuscrit.

¹⁴ Sense indicar-ne exactament la referència bibliogràfica. Quant al text de Rubió, es tracta del *Sumari d'unes lliçons en els Estudis Universitaris Catalans*, aparegut l'any 1911.

amb algun d'aquells tres. Això ens ha fet prescindir de tots els altres que teníem a mà. Llàstima, però, de no haver pogut veure el de Çaragoça (nº 4). (Proemi, xiv).¹⁵

Tornam a les mateixes consideracions fetes abans sobre els manuscrits utilitzats per Rosselló: a quins manuscrits es refereix Galmés quan parla de “tots els altres que teníem a mà”? Es refereix als llatins? O també n’hi havia d’altres de catalans? Cap informació més ens permet de resoldre aquest interrogant. Nogensmenys, repetim aquí que l’edició de 1935 resolva moltes de les interpretacions injustificables de l’edició de 1901. Cal tenir present, igualment, que el fet de no poder tenir en compte tots els testimonis coneguts l’allunyava dels paràmetres de l’edició crítica, cosa que obligava a realitzar-ne la revisió exhaustiva per a una nova edició.

2.4. La transcripció del manuscrit *H*, de Pere Barnils

L’any 1909-10 apareixia al volum 5 del *Boletín de la Real Academia de Buenas Letras de Barcelona* una transcripció, parcial, del manuscrit *H*, sota el títol *Llibre en el qual se tracta de la intentio compost en vulgar per lo illuminat Doctor Ramón Lull (còpia efectuada per en Pere Barnils i Giol)*. La transcripció era signada, efectivament, per Pere Barnils (1882–1933), filòleg, fonetista i ajudant de Mn. Alcover en l’arreglada d’informació per a l’elaboració del *DCVB*, estipendiado per l’Institut d’Estudis Catalans, i doctorat a la Universitat de Halle l’any 1913 amb la tesi *Die Mundart von Alacant: Beitrag zu kenntis des Valencianischen*.¹⁶

La transcripció del *Llibre d’intenció* és parcial i restà inacabada justificadament, perquè l’autor considerà que no calia enllestir-la des del moment que n’havia aparegut l’edició de Rosselló, feta a partir d’un còdex força més antic que el de Halle. El text que establí Barnils era del tot fidel a *H*, i l’única intervenció que hi feia era la indicació, en notes al peu, dels subratllats i ratllats de l’original manuscrit. En cap cas no pretenia ser una edició crítica.

Sens dubte, el que resulta actualment valuós és la descripció del manuscrit, per una qüestió: deia Barnils que l’estat de conservació era bo, cosa que contrasta amb l’estat actual de conservació. La reproducció microfilmada d’aquest còdex demostra que el manuscrit està força deteriorat en uns quants folis, a causa de la corrosió de la tinta, que n’ha fet inservibles els folis en qüestió (Barnils, 128).

En tot cas, cal considerar aquesta transcripció parcial com una aportació menor en la transmissió del *Llibre d’intenció*, sense menystenir, emperò, el testimoni documental quant a les dades característiques del còdex.

3. Conclusions

Des de la segona meitat del segle XIX el *Llibre d’intenció* ha estat en el punt de mira de l’empresa editorial, vinculada a la recuperació –urgent– de l’obra lul·liana, emmarcada en el context de la Renaixença cultural catalana. Ha fet part d’un projecte editorial sòlid però no resolt –B. Muntaner–, ha estat editat en dues ocasions –J. Rosselló i S. Galmés– i ha estat parcialment transcrit a partir d’un manuscrit modern –P. Barnils. Les dues edicions completes tenien l’objectiu de “salvar” els textos, fet que justificaria que no es tinguessin en compte tots els testimonis coneguts aleshores, que el text s’establís a partir dels testimonis als quals hom tenia accés directe i que no hi

¹⁵ És necessari fer aquí una breu referència al manuscrit 1257 de Saragossa, desaparegut en circumstàncies enigmàtiques de la Biblioteca Capitular durant la dècada dels seixantes del segle XX. L’any 1923 el P. March el descrivia però com explicava ell mateix, malauradament ja no va ser a temps de fotografiar-lo.

¹⁶ Per a la biografia i l’obra de Pere Barnils vegeu Julià i Muné.

hagués cap anàlisi de les relacions genètiques entre els diferents testimonis col·locionats.

El manuscrit *D* va ser la base de les edicions de 1886/1901 i de 1935, per a les quals edicions també es tingué en compte el manuscrit *A*, a més de *B* per a la segona. Malgrat que ambdós editors partien d'un mateix manuscrit base, els resultats de les edicions presenten diferències notables, sobretot pel caràcter eclèctic i "fantasiós" de la primera.

En conjunt, es desprèn que cap de les dues edicions pot considerar-se crítica en el sentit actual. El caràcter artificios i la manca de criteri en la constatació de variants de la primera, així com la no-consideració de tots els testimonis coneguts fins al moment de la segona, les allunyen d'una edició filològica estricta. Tanmateix, i com ja observava Mn. Salvador Galmés, no es pot menystenir aquesta primera –gran– passa en el camp de recuperació d'una de les obres lul·lianes que, al llarg de la història, ha conegut moments àlgids de propagació. Al cap i a la fi, totes aquestes característiques són les que justifiquen l'elaboració de l'edició crítica del *Llibre d'intenció*, tenint especialment en compte, i per primera vegada en la història de la transmissió, tota la tradició manuscrita catalana, com s'ha dut a terme en l'edició apareguda el 2013 a la col·lecció de la *Nova Edició de les Obres de Ramon Llull* del Patronat Ramon Llull.

Obres citades

- Badia, L. *Teoria i pràctica de la literatura en Ramon Llull*. Barcelona: Quaderns Crema, 1992.
- Barnils, P. "Llibre en el qual se tracta de la intentio. Compost en vulgar per lo illuminat Doctor Ramón Llull (copia efectuada per en Pere Barnils i Giol)." *Boletín de la Real Academia de Buenas Letras de Barcelona* 5 (1909-10): 128-134, 202-206, 320-325.
- Bonner, A. "Problemes de cronologia lul·liana." *Studia Lulliana* 21 (1977): 35-58.
- . "Introducció." En R. Llull. *Llibre del gentil e dels tres savis*. A. Bonner ed. "Nova Edició de les Obres de Ramon Llull." *Nova Edició de l'Obra de Ramon Llull (NEORL)* II. Palma: Patronat Ramon Llull, 1993.
- . *Base de Dades Ramon Llull*. Centre de Documentació Ramon Llull, Universitat de Barcelona. Disponible a Internet: <http://orbita.bib.ub.edu/llull/> Entrades consultades [17/07/2015]:
<http://orbita.bib.ub.es/llull/complet.asp?365>
<http://orbita.bib.ub.es/llull/complet.asp?6758>
- Gayà, J. "Pròleg." En R. Llull. *Llibre dels articles de la fe. Llibre què deu hom creure de Déu. Llibre contra anticrist*. A. J. Pons i Pons, J. Gayà Estelrich, G. Schib Torra & A. Bonner. "Nova Edició de les Obres de Ramon Llull" *NEORL* III. Palma: Patronat Ramon Llull, 1996.
- Julià i Muné, J. *Pere Barnils: l'home, el lingüista i el mestre (1882-1933)*. Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 2000.
- Llabrés, G. "Las obras de R. Lull editadas por D. J. Rosselló." *Bolletí de la Societat Arqueològica Lul·liana* 1, 28 (1886): 6-7.
- Mas i Vives, J. "L'epistolari entre Marià Aguiló i Bartomeu Muntaner, font per a l'estudi de la Renaixença." *Randa* 30 (1991): 177-192.
- Obrador, M. "Introducció." En R. Llull. *Obras de Ramón Llull*. J. Rosselló ed. Palma de Mallorca, 1901-1903.
- Ripoll Perelló, M. "Els símbols poètics a Miramar de Costa i Llobera: mostra d'un text programàtic." *Actes del Congrés Internacional Joan Alcover, Miquel Costa i els llenguatges estètics del seu temps*. Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 2007. 427-438.
- . "Un episodi desconegut en el procés d'edició de l'obra catalana de Ramon Llull." *Randa. Miscel·lània Gabriel Llompart* 2, 62 (2009): 91-139.
- . "Una lectura no utòpica del *Romanç d'Evast e Blaquerna*." *Studia Lulliana* 52 (2012): 3-24.
- . "Introducció." En R. Llull. *Llibre d'intenció*. M. I. Ripoll Perelló ed. "Nova edició de les obres de Ramon Llull" (*NEORL*) XII. Palma: Patronat Ramon Llull, 2013.
- . "El *Llibre d'intenció* de Ramon Llull: recepció y difusió històrica." *Àmbitos* 31 (2014): 81-91.
- Rosselló Bover, P. *L'obra de Salvador Galmés i Sanxo (1876-1951)*. Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 1988.
- . "Introducció." En S. Galmés. *Escrits sobre Ramon Llull*. P. Rosselló Bover ed. Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 1990.
- . "El repte històric de l'edició de les obres de Ramon Llull." *El Mirall* 46 (1991): 46-48.
- Rosselló Ribera, J. *Obras rimadas de Ramón Llull*. Mallorca: Pere Josep Gelabert, impressor, 1859.

- Rubió i Lluch, A. “Sumari d’unes lliçons en els Estudis Universitaris Catalans.” *Estudis Universitaris Catalans* 4 (1910): 281-298.
- Santanach, J. “Introducció.” En R. Llull. *Doctrina Pueril*. J. Santanach ed. “Nova edició de les obres de Ramon Llull” (NEORL) VII. Palma: Patronat Ramon Llull, 2005.
- Segarra, M. *Història de l’ortografia catalana*. Barcelona: Editorial Empúries, 1985.
- Seguí Trobat, G. *El Devocionari Medieval del Fons Gabriel Llabrés. Ms. Ll. 27 de l’Arxiu Municipal de Palma*. Palma: Ajuntament de Palma. Servei d’Arxius i Biblioteques, 2008.
- Soler, A. “ORL”, “ROL”, “NEORL.” *La Vanguardia* (10/3/1992): Cultura 2.